

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Riigikogu Kantselei

Teie 23.09.2024 nr 1-1/15-474/1

Meie 11.10.2024 nr 2.3-4/24/2413-2

Arvamuse avaldamine eelnõule (vangistusseadus)

Täname, et saatsite Andmekaitse Inspeksioonile (AKI) arvamuse avaldamiseks vangistusseaduse (VangS) muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus eelnõu. Edastatud eelnõu osas on AKI-l järgmisel tähelepanekud.

1. Vangiregister

Eelnõu punktiga 4 muudetakse VangS § 5³ lõike 6 sõnastust, kuid see muudatus ei aita kaasa arusaamisele, milliseid konkreetseid terviseandmeid ja millisel konkreetsel eesmärgil vangiregistris töödeldakse. Lõike 6 sõnastusse jäetud sõna „sealhulgas“ viitab sellele, et lisaks muudele terviseandmetele kantakse registrisse ka andmed sõltuvuskäitumise ja tervisest tulenevate piirangute kohta. Millised on need „muud terviseandmed“, jääb ebaselgeks. Seletuskirjas on täpsustatud, et vangiregistrisse kantakse kinnipeetava tervise kohta käiv info, mida vajab oma töös vangla, kuid mis ei sisalda kinnipeetava terviseandmeid, sh diagnoosi. Jääb seega arusaamatuks, millised on need andmed tervise kohta, mis ei ole terviseandmed. IKÜM pp 35 seletab, et tervisealaste isikuandmete hulka peaksid kuuluma **kõik andmesubjekti tervislikku seisundit käsitlevad andmed**, mis annavad teavet andmesubjekti endise, praeguse või tulevase füüsilise või vaimse tervise kohta. Euroopa Kohus leidis oma hiljutises otsuses kohtuasjas C-21/23 lausa, et teatud olukorras võib ka apteegis müüdavate käsimüügiravimite kohta info kujutada endast terviseandmeid IKÜM art 9 lg 1 tähenduses¹. Terviseandmed vajavad eriliiki isikuandmetena (IKÜM art 9) kõrgemat kaitset tagavate sätete olemasolu. AKI hinnangul ei taga piisavat isikuandmete kaitset niivõrd ebaselge ning laiaulatuslikku tõlgendamist võimaldava volitusnormi sõnastus.

Eelnõu punkt 6 (VangS § 5⁴) puudutab arhiivi kandmist ja seal säilitamist. Nimetatud paragrahvi lõike 1 järgi kantakse vangiregistrisse kantud andmed üle registri arhiivi kolm kuud pärast vangistuse, aresti, eelvangistuse või kriminaalhoolduse lõppemist või muude andmete sisestamist. AKI-le jääb arusaamatuks, mida tegelikult tähendab *muude andmete sisestamine*. Seletuskirja järgi on tegemist andmetega, mis ei ole kindla isikuga seotud ehk andmekogusse kantakse mingid andmed, mis kolme kuu möödudes kantakse arhiivi ja säilitatakse seal 50 aastat. See aga ei vasta küsimusele, mis andmetega tegu on. Kas need on andmed, mis ei ole küll otseselt ühegi kinnipeetavaga seotud, kuid mille puhul on siiski tegemist isikuandmetega? AKI hinnangul tuleks seletuskirjas rohkem lahti kirjutada andmete koosseisu ning lisaks põhjendada, miks neid andmeid nii kaua säilitama peab.

Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et sundtoomisele allutatud isiku andmed arhiveeritakse kolme

¹ vt EK 4.oktoobri 2024 otsus kohtuasjas C-21/23 veebist: [EUR-Lex - 62023CJ0021 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eur-lex.do?uri=CELEX:62023CJ0021:EN:EUR-Lex)

kuu pärast peale vabanemist ja siis säilitatakse kolm aastat. Kriminaalmenetluse seadustiku § 139 lõike 1 kohaselt sundtoomine on kahtlustatava, süüdistatava, süüdimõistetu, juriidilisest isikust kahtlustatava, süüdistatava või süüdimõistetu seadusliku esindaja, **kannatanu, tsiviilkostja, kolmanda isiku või tunnistaja** toimetamine menetlustoiminguks uurimisasutusse, ekspertiisiasutusse, prokuratuuri või kohtusse, statsionaarsele psühhiaatrilisele sundravile allutatud isiku toimetamine raviuasutusse ning süüdimõistetu toimetamine karistuse kandmiseks vanglasse või arestimajja. Kas see tähendab, et kui tunnistaja suhtes kohaldatakse sundtoomist ja ta viiakse arestimajja, siis tema andmeid säilitatakse vanglaregistris 3 kuud + 3 aastat arhiivis? AKI-le jääb sellisel juhul näiteks tunnistaja või tsiviilkostja isikuandmete kolme aasta jooksul säilitamise eesmärk ebaselgeks ning ei ole veendunud on selline tähtaeg on proportsionaalne.

2. Riskide hindamine

Eelnõu punktiga 7 täiendatakse paragrahvi 14 lõikega 1², mille kohaselt hinnatakse kinni peetava vanglasse saabumisel tema riske eesmärgiga tagada vangla julgeolek ja kord ning korraldada karistuse täideviimine. Seletuskirjas märgitakse, et tegemist ei ole sättega, mis reguleerib individuaalse täitmiskava alusel riskide hindamist. Seega ei kohaldu sellisele riskide hindamisele VangS § 16, mille lõike 5 kohaselt kinni peetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhendi kehtestab valdkonna eest vastutav minister ([kinni peetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend](#)). Järelikult ei selgu eelnõuga lisanduvast § 14 lõikest 1², millises ulatuses (sh kas kõikide kinni peetavate suhtes) või mingite reeglite järgi toimub riski hindamine.

Kuivõrd VangS § 85¹ lõike 3 kohaselt lähtutakse arestialuse, vanglasse toimetatud kuni 48 tunniks kinni peetud isiku, distsiplinaararesti kandva kaitsevälase või sundtoomisele allutatud isiku, samuti korrakaitseaduse alusel vanglasse kainenema toimetatud joobeseisundis isiku vanglasse vastuvõtmisel VangS § 14 lõigetes 1–2 sätestatud alustest, kohaldub säte ka isikutele, keda ei karistata kriminaalkorras (nt tunnistaja, tsiviilkostja, joobeseisundis alaealine jms). AKI on seisukohal, et nende isikute riskide hindamisel töödeldavate isikuandmete koosseis peab olema oluliselt väiksem.

3. Kokkusaamist sooviva isiku andmed

Eelnõu punktiga 8 täiendatakse VangS-t §-ga 23¹, mille punkti 1 kohaselt peab kinni peetavaga kokkusaamise loa taotlemiseks isik esitama enda üldandmed. Seletuskirjas täpsustatakse, et isik peab esitama enda isikut tõendavad andmed (andmete koosseis on täpsustamata), seega ka seletuskirjast ei selgu, mis andmed on üldandmed ning milleks on vaja just sellises mahus andmed koguda, sh miks ei piisa isiku tuvastamiseks isiku täisnimest ja isikukoodist (juhul, kui üldandmete all peab seadusandja silmas järgmised isikandmed: nimi, isikukood, sugu, kodakondsus, kontakt sh aadress, emakeel).

Juhul, kui VangS-t §-ga 23¹ punktis 1 nimetatud isiku kogutavate isikuandmete suurem maht võiks olla põhjendatud (sel juhul peaks seletuskirja täiendama vastava põhjendusega), siis lapse isikuandmete laiem koosseis ei ole AKI hinnangul igal juhul vajalik ning lapse isiku tuvastamiseks peaks piisama täisnimest ja isikukoodist või selle puudumisel sünniajast.

4. Taustakontroll

Esmalt märgime, et taustakontrolli puudutav regulatsioon on keerulise ülesehitusega, mistõttu on väga raske aru saada, kellele ja mis ulatuses kehtib taustakontrollile allumise kohustus. Mõnede isikute puhul on erandid sätestatud seaduse tasandil (seejuures peab töödeldavate isikuandmete täpset koosseisu välja selgitama erinevates paragrahvidest, mille tõttu on regulatsioon katkendlik ning raskesti jälgitav). Mõnede andmesubjektide töödeldavate isikuandmete koosseisude erinevused on toodud hoopis määruses. Oleks mõistlikum viia kogu regulatsioon ühte kohta (nt määra seaduses andmesubjektide liigid ja kogutavate isikuandmete koosseisu liikide kauba,

jättes täpsema regulatsiooni määruksesse või siis käsitleda kõikide andmesubjektide isikuandmete täpsemad reeglid seaduse tasandil).

Eelnõu § 105⁴ loetleb isikuid, kelle suhtes võib taustakontrolli teha. Nende isikute hulgas on ka teenistusse või tööle asunud või asuda sooviva isiku, vabatahtliku abikaasa, endine abikaasa, registreeritud elukaaslane, endine registreeritud elukaaslane ja elukaaslane, ja punktis 2 nimetatud isiku, kellele võimaldatakse vangla territooriumil iseseisvalt saatjata viibimine, abikaasa, registreeritud elukaaslane ning esimese astme alanejad ja ülenejad sugulased. Arvestades eelnõu §-s 105⁵ loetletud isikuandmete koosseisu taustakontrolli tegemisel, ei tundu nii laiaulatusliku taustakontrolli läbiviimine isiku sugulaste suhtes põhjendatud ja proportsionaalne. AKI hinnangul peab nimetatud isikute suhtes rangelt piiritlema töödeldavate isikuandmete liike ja mahtu.

Lisaks eeltoodule tekitab probleemi ka see, et eelnõu § 105⁶ ei näe ette nende isikute teavitamist enne esmast taustakontrolli selle tegemisest (samas § 105⁴ lõigetes 1-3 nimetatud isikute taustakontrolli tegemisest teavitamine on seadusega ette nähtud). Arvestades, et § 105⁴ lõikes 4 nimetatud isikud ei pruugi isegi teada, et keegi nende lähedastest nt kandideerib vanglasse tööle, mistõttu alluvad ka lähedased taustakontrollile, ei suuda nad arvestada isegi võimaliku taustakontrollile allumise vajadusega.

Kavandatava § 105⁴ lõige 1 punkt 3 näeb ette kokkusaamist sooviva isiku taustakontrollile allumise kohustuse. Eelnõu lisa 2 § 4 lõike 2 kohaselt isiku kohta, kelle lubamist pikaajalisele kokkusaamisele otsustatakse, on õigus töödelda lisaks lõikes 1 loetletud andmetele perekonnaseis ja suguluse andmed. AKI hinnangul peab kontrolli põhjalikkus vastama kokkusaamisega kaasnevate riskidega, mis erinevad pikaajalise ja lüsiapäalise kokkusaamise puhul kardinaalselt. Vaadates aga töödeldavate andmete mahu erinevust, ei tundu see vahe proportsionaalne. Arusaamatu on, milleks on vaja töödelda pikaajalist kokkusaamist sooviva isiku perekonnaseisu ja suguluse andmeid (sh jääb arusaamatuks, mida hõlmavad suguluse andmed), st millist lisaõhtu need andmed võivad tuua võrreldes lühiajalise kokkusaamisega. AKI hinnangul võiks lühiajalise kokkusaamise sooviva isiku isikuandmete maht olla väiksem või peaks selline vajadus olema põhjalikumalt selgitatud.

Seletuskirjas toodud näide, et kokkusaaja peidab midagi tualettruumi, kust seda koristav kinnipeetav saab selle kaasa võtta ja edasi toimetada, ei ole AKI hinnangul mõjuv põhjus lühiajalise kokkusaamise puhul nii laialdase taustakontrolli läbiviimiseks, kuna sama eesmärgi oleks tõhusam saavutada vangla üldiste turvanõuete ja inimeste liikumiste parema planeerimise kaudu (nt välistada võimaluse liikuda kokkusaajal samas ruumis, kuhu pääsevad vangid).

Eelnõu lisa 2 § 4 lõike 1 punktide 3 ja 4 kohaselt on lubatud töödelda ka andmed eestkoste seadmise kohta, eestkostja nimi, isiku- või registrikood ja elu- või asukoht, eestkoste alguse ja lõppemise aeg ning alaealise lapsega kokkusaamise korral andmed vanema hooldusõiguse, selle piiramise, äravõtmise ja lapse perekonnast eraldamise kohta. Sisuliselt tegemist on andmesubjektidega, kes ei ole VangS §-s 105⁴ nimetatud. Seega nende isikuandmete töötlemise alus on seaduses kehtestamata. Muuhulgas ei ole andmed eestkoste või hooldusõiguse kohta VangS §-s 105⁵ nimetatud (AKI hinnangul ei ole nende andmete puhul tegemist §-s 105⁵ lõikes 1 punktis 5 nimetatud andmetega perekondlike sidemete kohta käesoleva seaduse § 105⁴ lõike 1 punktis 4 loetletud isikutega). Seaduses sätestatud töödeldavate isikuandmete koosseisu ei tohi määrukselaendamisega laiendada (saab ainult täpsustada).

Eelnõu § 105⁵ lõige 1 punkti 7 vajab täpsustamist, kuna ebaselgeks jääb, mida konkreetselt peetakse silmas „isikule määratud karistuste andmete“ all. Millised karistused on silmas peetud, kas ka nt distsiplinaarkaristus, karistus vale parkimise eest? Töödeldavad isikuandmed peavad tagama püstitatud eesmärgi saavutamist, seega ei ole põhjendatud koguda kõike isiku karistusi puudutavaid andmeid, vaid tasub piiritleda andmeid konkreetsete karistuste liikidega.

5. Isikuandmete säilitamine

Eelnõu § 105⁷ lõige 1 sätestab, et andmeid võib säilitada kauem kui viis aastat, kui see on vajalik õigusvaidluse lahendamiseks. Tegemist on töötlemise alusega, mis ei tulene seadusest ning ei ole seotud avaliku ülesande täitmisega, seega tegemist on sisutühja lausega, mis tekitab segadust ning jätab säilitamistähtaega lahtiseks, mis ei ole aga kooskõlas IKÜM art 6 lõike 1 p-ga e.

Eelnõu § 105⁷ lõige 2 sõnastus vajab muutmist. Arusaamatu on, mida tähendab „säilitatakse nii kaua, kui see on vajalik, kuid kuni kaks aastat“. Kes ja milliste kriteeriumite alusel selle vajalikkuse üle otsustab? Seaduses peaks ikka kirjas olema, kui kaua andmeid tohib maksimaalselt säilitada. Vajadusel võib isikuandmete säilitamist täpsemini reguleerida määruses, see aga ei tähenda, et seadusesse võib jätta ebamäärase regulatsiooni. Seaduses peab säilitustähtaeg olema sätestatud üheselt arusaadavalt ning seletuskirjas olema lisatud põhjendused selle pikkuse kohta (seletuskirja peab täiendama vastava põhjendusega, kuna praegu ei selgu, miks andmed on vaja säilitada just kaks aastat).

Eelnõu § 105⁵ lõike 9 punkti 2 kohaselt peab valdkonna eest vastutav minister kehtestama määrusega taustakontrolliga seotud andmete säilitamise täpsemad tingimused. Eelnõule lisatud rakendusakt ei sisalda regulatsiooni isikuandmete säilitamise kohta, mis on vastuolus seadusega. AKI palub täiendada rakendusakti vastava regulatsiooniga, sh täpsustada, mis juhtub andmetega pärast salvestamistähtaaja lõppu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Pille Lehis
peadirektor

Irina Meldjuk
irina.meldjuk@aki.ee
+372 6274108